

TRYGG TRAFIKK

SIKKER SKOLESKYSS

Informasjon til busselskaper, sjåførar,
skoler og foreldre

SKOLESKYSS UTEN ULYKKER

Sikker skoleskyss er et tema mange er svært opptatt av, og et grunnleggende krav er at skoleelevene transporteres på en sikker måte. Cirka 600.000 elever går på skolen hvert år. Rundt 145.000 grunnskoleelever reiser med buss til og fra skolen – hele eller deler av året.

Ny forskrift

Etter stortingsvedtak i 2011 har Samferdselsdepartementet utformet en ny forskrift om sitteplasser og sikkerhetsbelter. Forskriftens § 3 og § 4 gjelder henholdsvis fylkeskommunens og kommunens dimensjoneringsplikt, og gjelder fra og med 1.juli 2013:

§ 3: Fylkeskommunen [§4: Kommunen] plikter å dimensjonere skoleskysstilbudet ut fra at skoleelever med rett til skyss etter reglene i opplæringslova kapittel 7 og privatskolelova § 3-7 skal ha tilgang til sitteplass med bilbelte fastmontert.

I forskriftens § 2 og § 5 presiseres det at forskriften gjelder for all transport med skoleelever som er en del av skoletilbudet. Unntatt fra forskriften er når denne transporten foregår med fylkeskommunens ordinære rutetilbud, og buss klasse I – såkalte "bybusser", er også unntatt fra forskriften.

Skoleskyss utgjør en spesiell utfordring både for sjåfører, busselskaper, skoler, elever og foreldre. Mange selskaper og sjåfører har tatt utfordringen om hvordan de kan forebygge ulykker. De har fokusert på hvordan rutiner kan forbedres, kompetansen økes og hvordan arbeidet kan tilrettelegges for å sikre en trygg og hyggelig skoletransport – med kompetente sjåfører i sikre og komfortable busser.

Dette heftet tar for seg noen viktige momenter sjåfører og busselskaper kan forbedre seg på, for å gjøre skoleskyssen til en sikker og hyggelig reiseopplevelse.

I tillegg til heftet er det utviklet et nett-basert informasjonsmaterieill med filmer og oppgaver som viser sikker og trygg atferd på bussen for de yngste elevene og deres foresatte. Materiellet er tilgjengelig på transport.no og Trygg Trafikks nettsted: trafikkogskole.no/buss.

Lykke til med skoleskyssen!

Oslo, april 2013

NHO Transport
J. H. Stordrange
Jon Stordrange
adm. direktør

Trygg Trafikk
Kari Sandberg
Kari Sandberg
direktør

SKOLESKYSS MÅ TAS PÅ ALVOR

Sikker skoleskyss er en viktig del av hverdagen for landets yrkessjåfører og busselskaper, og bransjen har et stort ansvar for å ta dette på alvor.

Det er spesielt viktig at busselskapene legger forholdene til rette slik at sjåførene kan utføre arbeidet på en sikker og forsvarlig måte. Yrkestrafikkforbundet

og Norsk Transportarbeiderforbund støtter Trygg Trafikk og NHO Transport sitt samarbeidsprosjekt om sikker skyss av skoleelever.

Vennlig hilsen

Yrkestrafikkforbundet

Svein Furøy
Svein Furøy
Forbundsleder

Norsk Transportarbeiderforbund

Roger Hansen
Roger Hansen
Forbundsleder

»DU SIKRER BARNET
DITT I BILEN,
MEN ER DE SIKRET
I BUSSEN?

SJÅFØRENS ROLLE OG OPPGAVER

Ditt ansvar – og privilegium!

Bussjåføren er en nøkkelperson når det gjelder barnas sikkerhet, trygghet og trivsel - både som sjåfør og som voksenperson.

Det forventes at en yrkessjåfør er et forbilde i trafikken. Dette krever kunnskap, kompetanse, selvinnsikt og serviceinnstilling. Ved å møte elevene med en hilsen, kjøre mykt og sikkert, annonsere navn på holdeplasser og være ekstra påpasselig ved på- og avstigninger, oppfattes sjåføren som en sikker og profesjonell yrkesutøver.

Myk kjøring

Myk kjøreadferd er best for alle trafikanter, også for sjåføren. All erfaring viser at det er liten eller ingen tid å spare ved aggressiv kjøreadferd. Høy fart og "rykk og napp"-kjøring er ubehagelig for skoleelever og andre passasjerer. Dersom ruteplanene er basert på for stramme rutetider, plikter sjåføren å ta dette opp med sin arbeidsgiver. Fartsgrenser skal alltid overholdes – uansett.

7

SJEKKNPUNKTER AV BUSSEN FØR OPPSTART

1. Sjåføren er pålagt å forvise seg om at bussen er i forsvarlig og forskriftsmessig stand før kjøreturen begynner. Sjekk at dørene åpner og lukker seg som de skal.
2. Sjekk at alle seter og setebeltes er i orden.
3. Sjekk at sikkerhetsutstyr som nødhammer, brannslukningsapparater, varseltrekant, refleksvest og førstehjelpsutstyr er på plass.
4. Sjekk at alle instrumenter viser riktige verdier.
5. Sjekk at alle innvendige og utvendige lys fungerer som de skal.
6. Sjekk at speilene er i riktig posisjon. Kontroller alltid de innvendige dørspilene, i tillegg til utendørs speil og dødvinkel.
7. Til slutt i prosedyren gjennomfører du en trykkfallsprøve og funksjonstest på bremsene.

8

SJÅFØRRÅD FOR EN SIKKER OG HYGGELIG REISE

1. Få nok søvn slik at du er uthvilt før arbeidsdagen starter.
2. Sunn mat og mosjon er helsebringende og gir deg overskudd til å håndtere en krevende hverdag.
3. Du har ansvar for at alle passasjerer under 15 år bruker setebelster. Passasjerene skal informeres om beltepåbud i busser der slike er montert.
4. Husk lov om promillegrense og lov om pliktmessig avhold.
5. Ikke kjør før du har forsikret deg om at alle passasjerene har funnet sin plass i bussen.
6. Hold fartsgrensene og unngå unødige hard akselerasjon og oppbremsing.
7. Bruk kun handsfree-utstyr hvis du er nødt til å benytte telefonen når du kjører. Men husk at alt som tar oppmerksomheten vekk fra trafikken er en sikkerhetsrisiko.
8. Sjåføryrket er et serviceyrke. Ved å framstå som en trygg og tillitsfull voksenperson, er du med på å skape en trygg reise.

HVA KJENNETEGNER 6- OG 7-ÅRINGENE I TRAFIKKEN?

Barn som trafikanter

For å forstå barns oppførsel i trafikken, kreves det kunnskaper om deres forutsetninger som trafikanter. Barn er svært forskjellige både i utvikling og modenhet, og det varierer hvor mye kunnskap de har om trafikk. Noen har gått i barnehage hvor de har hatt trafikkundervisning og har foreldre som har øvd med dem i trafikken. Andre har kanskje mest blitt kjørt i bil og er ikke vant til verken å gå i trafikken på egen hånd, eller å ta buss.

Forvent det uventede

“Forvent det uventede” kan være en grei regel. Små barn er uføutsigbare og spontane. I det ene øyeblikket kan de oppføre seg rasjonelt og modent, for i neste øyeblikk å miste all fokus og konsentrasjon fordi det er noe mer spennende som fanger oppmerksomheten. Et barn som ser en venn eller en annen de kjenner på den andre siden av gaten, kan løpe rett ut i veien uten å se seg for eller tenke over at det kan komme biler.

Fellestrekk ved de yngste elevene

Selv om de yngste skolebarna er forskjellige, er det noen trekk som går igjen

- De er små og har problemer med å se over hekker, parkerte biler og annet som sperrer utsikten.
- På grunn av høyden er de vanskelige å oppdage for andre trafikanter.
- De har problemer med å bedømme fart og avstand til biler som nærmer seg, og forstår ikke at biler kan dukke opp når de selv ikke kan se dem.
- De løper ofte når de skal krysse veien, og krysser ikke alltid rett over.
- De tenker konkret og er opptatt av detaljer, og oppfatter ikke alltid sammenhenger.
- De lar oppmerksomheten vandre og lar seg lett distrahere.
- De kan ha problemer med å forstå forskjell på høyre og venstre.

»BARN ER SMÅ
OG IMPULSIVE
I TRAFIKKBILDET.

SIKKER SKOLESKYSS

På holdeplassen

Det har skjedd flere alvorlige ulykker fordi elevene ikke står i ro når bussen kjører inn og ut av holdeplasser og lasteområder. Vær spesielt oppmerksom på lekende barn og barn som kan falle og skli under bussen om vinteren.

Må bussen rygge eller snu ved holdeplass, er det best at elevene sitter ombord til dette er gjort. Bussjåføren må alltid være sikker på at ingen trafikanter befinner seg i rygge- eller snusonen.

På- og avstigning

Påstigning bør foregå via framdører. På den måten unngås det at skoleelevene løper langs bussen for å finne "riktig" dør, og samtidig lærer de seg korrekt praksis for all busstransport.

De fleste ulykker i forbindelse med skoleskyss skjer ved på- og avstigning. Det blir lett tumult, og elevene kan bli uoppmerksomme overfor annen trafikk. Mange barn har problemer med høye trinn ved på- og avstigning. Bussjåføren må passe på at alle har kommet med og er godt inne i bussen før dørene lukkes.

Noen sjåfører prøver å spare tid på holdeplassene ved kortest mulig opphold, og uten å ha forsikret seg om at alle har kommet seg trygt av og på. Dette har ført til flere ulykker hvor skoleelever med ryggsekker er blitt fastklemt i døren og slept med bussen når denne har begynt å kjøre.

Kryssing av vei

Hvis elevene må krysse veien for å komme til eller fra holdeplassen, er dette en farlig situasjon. Voksne kan bidra til at elevene krysser veien på tryggest mulig

måte ved å oppfordre dem til å bruke gangfelt der det finnes. Be elevene vente med å krysse veien til bussen har kjørt og sikten er god i begge retninger.

»BARN ER OFTE MER
OPPTATT AV LEK OG
PRAT ENN SIKKER
KRYSSING AV VEI.

Beltebruk

Alle bussjåfører er pålagt å informere passasjerene om plikten til å bruke sikkerhetsbelter der slike er montert. Det er også sjåførenes ansvar å påse at alle barn under 15 år bruker belte. Informasjonen skal gis på en eller flere av følgende måter:

- av bussjåføren
- ved hjelp av audiovisuelle hjelpemidler
- ved bruk av skilt med tekst eller EU-piktogram godt synlig ved hvert sete.

Sjåfører, lærere og foreldre må som ansvarlige rollemodeller også selvsagt bruke belte.

Følg med i bussen

Alle passasjerer må få satt seg før oppstart. Hvis mulig er det fint at de yngste elevene får sitteplass i nærheten av sjåføren.

Vær nøye med at elevene sitter i ro til bussen har stoppet helt. Lite bevegelse inne i bussen gir mindre spillerom for mobbing. Buststuren skal oppleves trygg for alle ombord.

Dersom elevenes oppførsel i og ved bussen kan føre til trafikkfarlige forhold, kan sjåføren ta kontakt med sin overordnede i busselskapet, som igjen skal kontakte skolen.

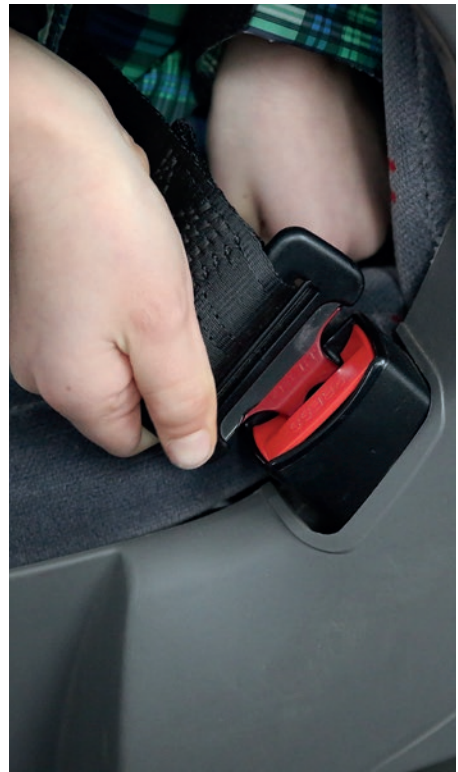
Plassering av ransler

Ransler og bager skal enten plasseres på fanget eller nede ved bena, ikke i midtgangen. Midtgangen og arealene ved inn- og utgangsdørene må være fri

for bagasje hvis det blir nødvendig å evakuere bussen. Slenges ranselen eller bagen i midtgangen av bussen, er det også fare for at andre snubler og faller.

Ståplasser i bussen

Det er fremdeles lov med ståplasser i buss, selv om dette øker faren for skader dersom bussen må bråbremse. Ingen må stå nede i trinnet ved dørene, da det kan oppstå klemskader når dørene åpnes eller lukkes.

Skolebuss

»DET ER EN
KREVENDE JOBB
Å TRANSPORTERE
SKOLEELEVER.

VOLVO

Ansvar for barna på skolevei

I forskrift til opplæringslovens §8 om ulykkesforsikring av elevene, står det at kommunen som skoleeier har ansvar for å forsikre elevene, og at denne forsikringen også skal omfatte skoleveien.

Øv med elevene

Har skolen elever som daglig må reise med buss til og fra skolen, bør det øves jevnlig på riktig oppførsel på buss.

I tillegg bør det øves på dette før skolen drar på turer.

Trygg Trafikk har oppgaver og materiell som kan brukes for å øve på dette. Oppgavene finnes på trafikkogskole.no, 1.-4.trinn.

Trafikkboka, grunnbok i trafikkopplæring for 1.-4.trinn, har også grundig informasjon om hvordan det er tryggest å reise med buss.

Skoleturer

Vær nøye med å påse at det er nok sitteplasser med belte til alle passasjerer, både elever og lærere, når det bestilles buss til skoleturer. Før bussen kjører, må lærerne som er med bussen sjekke at alle elevene har tatt på belte før de selv gjør det samme.

Øv med barna på holdeplassen

Det er viktig at voksne øver med barna på å gå til og fra holdeplassen. Bussopp-gavene på trafikkogskole.no, 1.-4.trinn er fine å bruke som et utgangspunkt. Det er også lurt å ta en busstur sammen, der den voksne er en god rollemodell. Å transportere skoleelver er en krevende jobb for bussjåfører. Snakk derfor med barna om riktig oppførsel på bussen.

God trafikkopplæring bør skje i samspill mellom skole og hjem, men det er foreldrene som har hovedansvar for trafikkopplæringen av egne barn.

Tildeling av skyss

Opplæringslovens kapittel 7 omhandler elevs rett til skoleskyss. Skyssgrensen er 2 km for elever på 1.trinn og 4 km for elever på 2.-10.trinn. I tillegg har elevene rett på skyss dersom skoleveien er særlig farlig eller vanskelig.

Trygg Trafikk har laget en veileder som viser hvilke momenter som er sentrale når kommuner skal vurdere og eventuelt gjøre vedtak om en skolevei er særlig farlig eller ikke. Veilederen kan lastes ned gratis fra tryggtrafikk.no, eller bestilles i nettbutikken: tryggtrafikk.no/nettbutikk.

HVIS ULYKKEN INNTREFFER: SJÅFØRENS ANSVAR

Sikre skadestedet

Det første bussjåføren må gjøre etter en ulykke, er umiddelbart å sikre skadestedet slik at passasjerene ikke utsettes for ytterligere risiko, og slik at ingen andre trafikanter blir innblandet. Det må settes ut varsel trekant på sted som er lett synlig for andre trafikanter, og sjåføren må huske å bruke refleksvektst.

Ring nødsentralen

Deretter skal sjåføren ringe en av nødsentralene. Disse har direkte kommunikasjon seg imellom slik at de varsler hverandre umiddelbart.

Etter å ha varslet en av nødsentralene må sjåføren varsle busselskapet eller trafikkleder. Oppnås ikke omgående kontakt, skal ikke mer tid brukes på dette, men konsentreres om redningsinnsatsen på ulykkesstedet til hjelpen er kommet fram.

Gi førstehjelp

Det forutsettes at yrkessjåfører har lært førstehjelp. Har ikke sjåføren førstehjelpskurs, bør han kontakte sin tillitsvalgte eller bedriftens ledelse og be om at slikt kurs tilbys. Husk at sjåføren er "lokal skadestedsleder" inntil politi eller andre redningsetater ankommer ulykkesstedet. Kompetent, rolig og bestemt opptreden fra sjåførens side har positiv effekt på de skadde.

Evakuering ved brann

Dersom brann skulle oppstå i bussen, er det viktig å evakuere på en rask og sikker måte. Prøv å evakuere bussen på et sted der passasjerene ikke utsettes for fare fra annen trafikk.

Ved uhell eller stans

Varsle trafikkleder umiddelbart hvis noe uregelmessig har inntruffet med skolebussen. Hold skoleelever ombord eller ved bussen til andre tar ansvar for dem. Snakk alltid med trafikkleder før elevene slippes ut.

HVIS ULYKKEN INNTREFFER: BUSSELSKAPETS ANSVAR

Krise- og beredskapsplan

Busselskaper som rammes av en trafikkulykke vil alltid ha et selvstendig ansvar for egne passasjerer, pårørende, kontakt med redningsetatene, myndighetene og håndtering av media.

I henhold til HMS-regelverket plikter alle selskaper å ha en krise- og beredskapsplan. Innholdet i en slik plan vil variere fra selskap til selskap, avhengig av størrelse, driftsområder og personellmessige ressurser. Felles for alle er at bedriftens

ledelse har et ansvar for å ha beredskap ut fra den verst tenkelige situasjon: At titalls skolebarn/passasjerer kan forulykke og bli skadet.

Ulykker inntreffer uten forvarsel og alle er forskjellige. Det er derfor ikke mulig å lage regler og systemer som fanger opp alle forhold. Uansett hvor gjennomtenkt en plan er, vil en krise- og beredskapsplan ha meget begrenset verdi uten regelmessige øvelser og trening av nøkkelpersonell.

ULYKKER SKJER

Skaderisiko

Ifølge SINTEF, ble 14% av elevene skadd i forbindelse med skoleskyss i 2007, og en fjerdedel av skadene oppsto mens elevene sto i bussen.

Skaderisikoen for stående passasjerer er beregnet å være seks til sju ganger høyere enn for sittende passasjerer. Bruk av ståplass ved skoleskyss i buss, anslås å forårsake om lag 1740 skader som medfører skolefravær én dag eller mer per skoleår. (*Rapport A6236 – Sikkerhet knyttet til skolebartransport i buss*).

Samferdselsdepartementet skriver i 2011 at ulykkesstatistikken viser at de rapporterte skadene er små og at skoleskyss med buss er et trafiksikkert transportmiddel.

Det er imidlertid et stort ulykkespotensial dersom en alvorlig ulykke skulle oppstå. Ulykkespotensialet vil utvilsomt bli redusert dersom alle skoleelevene sitter fastspent med belte.

Sikkerhetstilrådinger fra Statens Havarikommisjon for transport

Havarikommisjonens gjennomgang av en ulykke i Lavangsdalen i januar 2011, der en buss, minibuss og personbil kolliderte, viste at hverken sjåføren eller noen av de 42 passasjerene (idrettsungdommer og ledere) brukte sikkerhetsbelte. Havarikommisjonen kom med følgende sikkerhetstilråding:

I denne ulykken er det avdekket at ingen i bussen fulgte gjeldende krav om å bruke bilbelter. Statens havarikommisjon for transport mener at Norges Idrettsforbund med underliggende særforbund og foreninger, som en stor samfunnsaktør innen barne- og ungdomsarbeid, bør påvirke til økt bruk av belte ved reiser til og fra sine arrangementer (...)

Fokus på økt beltebruk for idrettsungdom og voksne idrettsutøvere til og fra arrangementer vil ha både holdnings- og sikkerhetsfremmende verdi. Statens havarikommisjon for transport tilrår at Norges idrettsforbund i samarbeid med underliggende særforbund og foreninger utarbeider retningslinjer for transport av sine medlemmer til og fra idrettsarrangementer, slik at sikkerheten ivaretas på en tilfredsstillende måte.

(Sikkerhetstilråding VEI nr. 2012/05T i SHT rapport 2012/02)

TRYGG TRAFIKK OG NHO TRANSPORT ANBEFALER

Nyttige lenker

- tryggtrafikk.no
- trafikkogskole.no
- transport.no
- ytf.no
- transportarbeider.no
- lovdata.no

Lover og forskrifter

- **Forskrift om sikring av skyssberettigede skoleelever i buss (gjeldende fra 1. juli 2013)**
- Forskrift om kjøre- og hviletid Forskrift om arbeidstid for sjåførere og andre innenfor vegtransport
- Forskrift om kjørende og gående trafikk (trafikkregler)
- Forskrift om bruk av personlig verneutstyr under kjøring med motorvogn
- Forskrift om tekniske krav og godkjenning av kjøretøyer, deler og utstyr (Kjøretøyforskriften) § 8-1:
Generelle krav til buss. § 8-4: Spesielle bestemmelser for buss.
- Forskrift om forbud mot førers bruk av håndholdt mobiltelefon under kjøring med motorvogn
- Forskrift om offentlige undersøkelser og om varsling av trafikkulykker mv. (Statens Havarikommisjon for transport)
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften)
- Forskrift om grunnutdanning og etterutdanning for yrkessjåførere (Yrkessjåførerskriften)
- Lov om yrkestransport med motorvogn og fartøy (Yrkestransportloven)
- Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (Opplæringsloven)
- Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (Arbeidsmiljøloven)

(Redaksjon: Arne Johan Gjerstad (NHO Transport), Ida Neergaard og Gustav H Smedal (Trygg Trafikk))

Denne brosjyren kan lastes ned fra tryggtrafikk.no og transport.no

Trygg Trafikk
Tollbugata 32
Postboks 277 Oslo sentrum
NO-0103 Oslo, Norway

Tlf: +47 22 40 40 40
Faks: +47 22 40 40 70
hovedkontor@tryggtrafikk.no
www.tryggtrafikk.no

NHO Transport
Middelthunsgt. 27
Postboks 5477 Majorstuen
NO-0305 Oslo, Norway

Tlf: +47 23 08 86 00
post@transport.no
www.transport.no